

Research Article

The Impact of Policies on Attracting Foreign Investors on the Development of Economy and International Relations of Iran¹

Seyyed Azim Hosseini¹, Hamid Pishgah Hadian²

¹ PhD. Student, Public Policy, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. karshenas81@gmail.com

² Associate Professor, Faculty of Political Science, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author). Hamid.pishgah1399@gmail.com

Abstract

The purpose of the present study is to review and determine the policies and obstacles of attracting foreign investors to achieve the aim of development in the Islamic Republic of Iran in different political, social, and economic aspects by creating a secure economic atmosphere and expanding diplomatic relations for localizing technology and promoting business. In this regard, a descriptive-analytical method was used to deal with this main question: what is the impact of recognizing drawbacks in Iran's policies about attracting foreign investors on the development of economy and expansion of diplomatic relations? The results showed that undoubtedly, economic security is one of the most basic requirements for sustainable development in developed or developing countries like Iran for attracting foreign investors and substantiation of resistive economy, adopting some policies for economic growth, increasing job opportunities, acquiring and expanding technology and administrative skills, and promoting the quality of production and the export potential of the country for making international relations.

Keywords: Foreign Investment, Foreign Policy, Economic Development, Economic Security.

---

1. **The present research research study is extracted from:** the PhD dissertation entitled "**The Pathology of Economic Security Policies with Emphasis on Attracting Foreign Investors in Iran (2002-2018)**" by Seyyed 'Azim Hosseini, supervised by Hamid Pishgāh Hādiyān, advised by 'Ali Akbar Amini and Asghar Zāre'i, presented in the department of political sciences at Islamic Azād university, central Tehran branch, 2020.

* **Received:** 2020/11/21 ; **Accepted:** 2021/01/11

** Copyright © the authors

*** <http://se.journal.qom-iau.ac.ir/>

تأثیر سیاست‌های جذب سرمایه‌گذار خارجی در توسعه اقتصاد و روابط بین‌الملل ایران^۱

سید عظیم حسینی^۱، حمید پیشگاه هادیان^۲

^۱ دانشجوی دکتری، سیاست‌گذاری عمومی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. karshenas81@gmail.com
^۲ دانشیار، دانشکده علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
Hamid.pishgah1399@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر احصاء و تبیین سیاست‌ها و موانع جذب سرمایه‌گذار خارجی برای نیل به اهداف توسعه و پیشرفت جمهوری اسلامی ایران در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی از طریق ایجاد فضای امنیت اقتصادی و گسترش روابط دیپلماتیک به منظور بومی‌سازی تکنولوژی و رونق کسب و کار می‌باشد. در این راستا و با روش توصیفی-تحلیلی به این سوال اساسی پرداخته شد که شناسایی آسیب‌های سیاست‌های جذب سرمایه‌گذار خارجی در ایران، چه تأثیری در توسعه اقتصاد و گسترش روابط دیپلماتیک خواهد داشت؟ نتایج حاکی از آن است که بی‌شک امنیت اقتصادی یکی از اساسی‌ترین ملزومات ایجاد توسعه پایدار اقتصادی در کشورهای توسعه یافته و یا در حال توسعه‌ای همچون ایران برای جذب سرمایه‌گذار خارجی در جهت تحقق شعار اقتصاد مقاومتی برای تحقق سیاست‌های مأخوذ به منظور رشد و توسعه اقتصادی، افزایش فرصت‌های شغلی، أخذ و توسعه فناوری و مهارت‌های مدیریتی و همچنین افزایش کیفیت تولیدات و توان صادراتی کشور در برقراری روابط بین‌المللی خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: سرمایه‌گذاری خارجی، سیاست‌گذاری خارجی، توسعه اقتصادی، امنیت اقتصادی.

۱. پژوهش حاضر برگرفته از: رساله دکتری با عنوان «آسیب‌شناسی سیاست‌های امنیت اقتصادی با تأکید بر جذب سرمایه‌گذار خارجی در ایران (طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۷)»، دانشجو: سید عظیم حسینی، استاد راهنما: حمید پیشگاه هادیان، استاد مشاور: علی‌اکبر امینی، اصغر زارعی، ارائه شده در گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، سال ۱۳۹۹/۸/۱۲ می‌باشد.
* تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۹/۰۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۲۲

۱. مقدمه

در دنیای امروز، سرمایه‌گذاری خارجی بدون تردید یکی از مهم‌ترین ارکان توسعه اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌گردد که حقوق حاکم بر آن فراز و نشیب‌های فراوانی را پشت سر گذاشته است. شکل امروزی نظام قانونی حاکم بر فرآیند سرمایه‌گذاری خارجی محصول طیف وسیعی از تحولات تأثیرگذار است که بررسی عمیق و تحلیل ماهوی آن تحولات متضمن این فایده عملی است که افق دید وسیعی را برای تهیه نقشه راه حقوق سرمایه‌گذار خارجی از منظر ملی و فراملی در آینده فراهم خواهد آورد و سرمایه‌گذار خارجی به معنای جریان سرمایه از یک کشور به کشور دیگر و اعطای سهام مالکیت شرکت‌ها و دارایی‌های کشور میزبان است. سرمایه‌گذاران خارجی نقش تأثیرگذاری در مدیریت شرکت دارند. روندی به سمت جهانی شدن در جریان است که در آن شرکت‌های چند ملیتی اقدام به سرمایه‌گذاری در کشورهای مختلف می‌کنند. سرمایه‌گذاران خارجی عمدتاً به عنوان یک کاتالیزور برای رشد اقتصاد در آینده محسوب می‌شوند که هم از طریق افراد دارای سرمایه امکان‌پذیر است و هم از طریق شرکت‌هایی که به دنبال رشد و توسعه فعالیت‌های خود به وسیله مشارکت و همکاری با شرکت‌های دیگر هستند. یکی از عوامل امنیتی و حائز اهمیت، شناخت ابعاد و موانع ریسک سرمایه‌گذاری بوده و با شناخت خطرات موجود می‌توان سطح امنیت سرمایه‌گذاران خارجی را بالا برده و موجب گسترش فعالیت‌های تجاری در عرصه بین‌المللی و به تبع آن بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی کشور شد. محیط حقوقی متشکل از ثبات فضای حقوقی و قانون‌گذاری، شفافیت مقررات و نحوه عمل مدیران و سیاست‌گذاران کلان دولتی در اعمال مقررات مرتبط و یک نظام عادلانه حل و فصل اختلافات است. امروزه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به یکی از عناصر عمده در پیوند دادن اقتصاد داخلی کشورها با اقتصاد جهانی تبدیل شده و به عنوان عاملی برای انتقال سرمایه، تکنولوژی، تخصص و مدیریت در اقتصاد و تجارت جهانی نقش مهمی ایفا می‌نماید. این مسئله باعث رقابت‌های اقتصادی برای استفاده از فرصت‌ها در جذب سرمایه و سرمایه‌گذار خارجی و یکی از پارامترهای تأثیرگذاری در سیر صعودی پیشرفت یک کشور در حال توسعه از جمله ایران اسلامی می‌باشد.

اقتصاد ایران به عنوان یک اقتصاد در حال توسعه، تلاش‌های خود را برای بهره‌گیری از این موضوع به کار گرفته، لکن به دلایل متعدد و فضای نامناسب موجود که عمدتاً نشأت گرفته از جریان‌ات بین‌المللی سیاسی حاکم بر اقتصاد ایران بوده، نتوانسته در این راستا موفقیت قابل توجهی کسب کند. این در حالی است که به دلیل عدم استقبال خارجیها از سرمایه‌گذاری در ایران،

سیاست‌گذاران اقتصادی و نهادی نتوانسته‌اند یا لزومی ندیده‌اند شرایط و زیرساخت‌های لازم برای این کار را از طریق وضع قوانین و مقررات تسهیل‌کننده، ایجاد کنند. در حال حاضر که وضعیت و جایگاه ایران در صحنه بین‌المللی تغییر قابل ملاحظه‌ای یافته است، فضای جدید برای سیاست‌گذاران در سطح بین‌المللی ایجاد شده و ایران می‌تواند با اقدام دقیق و البته سریع از این فرصت مناسب و استثنایی به نفع خود استفاده کند.

در این پژوهش با توجه به اهمیت فراوانی که سرمایه‌گذاری خارجی می‌تواند در رشد و توسعه اقتصادی داشته باشد، ابتدا به مطالعه‌ای بر چگونگی ساختار جذب سرمایه‌گذار خارجی در ایران طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۷ و نقش آن بر توسعه اقتصاد نظام‌های سیاسی و به خصوص کشور ایران در طی این چند سال پرداخته و فرض بر این است که جذب سرمایه‌گذار خارجی در کشور باعث کمک به رشد و توسعه اقتصادی، افزایش فرصت‌های شغلی، أخذ و توسعه فناوری و مهارت‌های مدیریتی و همچنین افزایش کیفیت تولیدات و توان صادراتی کشور خواهد بود.

۲. اهداف پژوهش

امروزه یکی از روش‌های پیشرفت در کشورهای در حال توسعه جذب سرمایه‌گذار خارجی است، این‌گونه کشورها به منظور تحقق هدف خود با سیاست‌گذاری از پیش تعریف شده از طریق اصلاح قوانین داخلی و انعقاد معاهدات دو و یا چند جانبه خود، بسترهای لازم را جهت ترغیب و جذب سرمایه‌گذار خارجی در کشور فراهم می‌آورند.

پژوهش حاضر بر این فرض می‌باشد که جذب سرمایه‌گذار خارجی در کشور ایران باعث کمک به رشد و توسعه اقتصادی، افزایش فرصت‌های شغلی، أخذ و توسعه فناوری و مهارت‌های مدیریتی و همچنین افزایش کیفیت تولیدات و توان صادراتی کشور در برقراری روابط بین‌المللی خواهد بود. به همین منظور برای رسیدن به پاسخ ابهامات و سوالات مطرح در این زمینه، باید ابعاد مختلف سرمایه‌گذاری خارجی و ارتباط آن با توسعه و امنیت اقتصادی ایران از منظر گسترده‌تری در اشکال مختلف مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

۳. سوال پژوهش

تدوین سیاست‌های راهگشا در جذب سرمایه‌گذار خارجی، چه تأثیری در توسعه اقتصاد و گسترش روابط دیپلماتیک ایران خواهد داشت؟

۴. نوآوری پژوهش

نظر به محدوده پژوهش‌های پیرامونی که اغلب پژوهشگران در خصوص چگونگی و یا عوامل موثر بر جذب سرمایه‌گذار خارجی در ایران، نکات آموزنده‌ای را به رشته تحریر درآورده‌اند و با عنایت به بررسی عملکرد سال‌های گذشته پیرامون جذب سرمایه‌گذاران خارجی که نشان می‌دهد کشور ایران در کنار سایر کشورهای جهان با بهره‌گیری از آن نکات احصاء شده تلاش‌های زیادی برای جذب سرمایه و سرمایه‌گذاران خارجی به عمل آورده، لیکن نتیجه این تلاش‌ها هیچ تناسبی با ظرفیت‌های فراوان و موقعیت ژئواستراتژیک^۱ ایران نداشته و در نهایت نتیجه قابل توجهی از آن سیاست‌ها حاصل نشده است.

در این راستا، پژوهش حاضر بر آن است تا با آسیب‌شناسی سیاست‌های اتخاذی از سوی دولت مردان و مسئولین ارشد کشور، چالش‌ها و مشکلات پیش روی سرمایه‌گذاران خارجی در ایران را در ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و امنیتی مورد بررسی قرار داده و در نهایت پس از پردازش داده‌ها با لحاظ کلیه جوانب امر از جمله تحریم‌ها و بسترهای موجود، نسبت به ارائه راهکار و پیشنهادات کارگشا برای رفع مشکلات و موانع اقدام گردد.

۵. روش‌شناسی پژوهش

کشور ایران علی‌رغم موفقیت منحصر به فرد و ژئواستراتژیک و همچنین داشتن ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های قابل توجه سرمایه‌گذاری خارجی، نتوانسته است در جذب سرمایه‌های خارجی جایگاه مناسبی در جمع کشورهای جهان داشته باشد و همواره شکاف موجود بین ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری و عملکرد مسئولین در جذب سرمایه‌گذاری خارجی بسیار زیاد بوده است. این در حالی است که جذب سرمایه‌گذاری خارجی به عنوان یکی از راهبردهای اصلی کشور مطرح بوده و در اسناد و قوانین بالادستی نیز بر آن تأکید شده است. لذا در پژوهش حاضر با استفاده از تکنیک‌های کاربردی و روش‌شناسی حاکم، تلاش گردیده با بهره‌گیری از ماهیتی توصیفی-تحلیلی، داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز با روش کتابخانه‌ای (اسناد و مدارک، مراجعه به کتب داخلی و خارجی، نشریات و مطبوعات، مقالات و مجلات و سایت‌های اینترنتی) گردآوری و پس از

طبقه‌بندی و تجزیه و تحلیل مطالب نسبت به جمع‌بندی موارد به روش توصیفی و مبتنی بر تفکر، منطق و استدلال پژوهشگر اقدام گردد.

۶. مفاهیم نظری تحقیق

۶-۱. امنیت اقتصادی

مفهوم امنیت اقتصادی برگرفته از تعامل دو حوزه امنیت ملی و اقتصاد است. اگر برای مفهوم امنیت ملی لایه‌های مختلف و مصادیق مختلفی در نظر بگیریم، با قطعیت می‌توان اظهار داشت که امنیت اقتصادی یکی از مهم‌ترین اشکال آن است (Mesjasz, 2008, P.570). برخی از پژوهشگران از تحلیل زبانی واژه امنیت اقتصادی به دو معنای مصطلح این مفهوم رسیده‌اند. معنای اول عبارت است از فقدان هر عامل نامعمولی که بر فعالیت‌های تولیدی، معادلات و مصرف غیره یا محیط آنها اثر نامطلوب بر جای بگذارد. در این تعریف لفظ اقتصاد در معنای عام آن به کار رفته و به بُعد معیشتی از ابعاد زندگی انسان‌ها اشاره دارد، اما تعریف دیگر مبتنی بر تعریف خاص از واژه اقتصاد بوده و به معنای «علم بررسی انتخاب‌های انسان‌ها در مواجهه با تخصیص منابع و نیازها» است. در این تعریف، مفاهیم خاص علم اقتصاد از قبیل مطلوبیت، عقلانیت، بهره‌وری، بهینگی و غیره نیز در حوزه بررسی امنیت اقتصادی قرار می‌گیرند (Mesjasz, 2008, P.570). امنیت اقتصادی همان «رسیدن به شرایط لازم برای نیل به محیط مناسب فعالیت‌های اقتصادی پویا، امن و مناسب برای نوآوری، سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی است» و «با ارتقای استاندارد زندگی جامعه، رشد اقتصادی پایدار» را تداوم می‌بخشد (گرجی و هاشمیان، ۱۳۸۶، ص ۵۶). در تعریف دیگری آمده است که «امنیت اقتصادی در یک تعریف کلی به عنوان اطمینان داشتن عوامل اقتصادی از ریسک‌های غیر اقتصادی و حفاظت از عوامل اقتصادی در قبال خطرات غیر معمول است» (مصطفوی، ۱۳۸۸، ص ۷۸). همچنین باید دقت کرد که گاهی امنیت اقتصادی علاوه بر سطح ملی، در سطح خرد و فردی نیز مطرح می‌شود که باید تفکیک این دو سطح بحث را نیز مدنظر داشت (Bordoff, 2007؛ برومند، ۱۳۸۷، ص ۱۸). بنابراین، در پژوهش حاضر امنیت اقتصادی از منظر ملی مورد بررسی قرار گرفته است. با جمع‌بندی مفاهیم فوق می‌توان به این مطلب رسید که مفهوم امنیت اقتصادی از تعامل دو حوزه مطالعاتی امنیت ملی و اقتصاد حاصل می‌شود و حاصل نگاه امنیت ملی به حوزه اقتصاد و سازوکارهای اقتصادی است. باید دقت کرد که دیدگاه مکملی نیز وجود دارد که رابطه مستقیمی با امنیت اقتصادی دارد و آن اقتصاد امنیت است.

برخلاف امنیت اقتصادی، اقتصاد امنیت حاصل نگاه اقتصادی به مقوله امنیت است. موضوع این رشته عبارت است از: بررسی تأثیرات و نتایج اقتصادی فعالیت‌ها و سازوکارهایی که امنیت ملی را حاصل می‌کنند. برخی از موضوعات مورد بررسی در این رشته عبارت است از تأثیر محدودسازی یا آزادسازی اطلاعات بر بهره‌وری اقتصاد، اقتصاد سیاست‌های مداخله دولت، بررسی بازگشت سرمایه در پروژه‌های امنیت ملی و غیره (Enisa, 2012, P.4).

۶-۲. سرمایه‌گذاری خارجی

سرمایه‌گذاری یکی از اجزای اصلی درآمد ملی هر کشوری به شمار آمده و عامل اساسی در ایجاد ظرفیت‌های بالقوه برای رشد اقتصادی به شمار می‌آید. از این رو توجه به نحوه شکل‌گیری و عوامل موثر بر تقویت انگیزه برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی جهت انتفاع صورت می‌گیرد و با توجه به اینکه عایدی‌های حاصل از سرمایه‌گذاری در آینده بدست می‌آید، بحث ریسک و عدم اطمینان در مورد شرایط آتی اهمیت می‌یابد. چنانچه محیط اقتصادی دارای ثبات و امنیت مناسب باشد، سرمایه‌گذار می‌تواند منافع آتی خود را با درصد ریسک قابل قبول محاسبه و به دلیل کاهش مخاطرات غیر قابل پیش‌بینی، هزینه ریسک پروژه‌های سرمایه‌گذاری، کاهش می‌یابد. لذا یکی از عوامل اصلی عدم سرمایه‌گذاری و رشد آن در کشور که خصوصاً در سال‌های اخیر مورد بی‌توجهی واقع شده، می‌تواند موضوع تحریم‌های ظالمانه آمریکا و اعمال سیاست‌های یک‌سوگرایانه بین‌المللی بازدارنده به عنوان اصلی‌ترین مانع ورود سرمایه‌گذار و سرمایه‌گذاری خارجی قلمداد گردد. برای حل این معضل لازم است با امنیت سرمایه‌گذاری در اقتصاد جامعه و فراهم آوردن فضایی حقوقی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی از سوی دولت در طرح‌های سرمایه‌گذاری از مرحله برنامه‌ریزی تا مرحله بهره‌برداری و پس از آن به دور از نااطمینانی‌ها و اختلالات بیرونی مورد حمایت واقع شده تا سرمایه‌گذار با اطمینان حاصل از آن و به دور از هرگونه تحمیل هزینه اضافی و... نسبت به محاسبه اصل سود و یا ضرر فعالیت خود اقدام کند. مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که چنانچه شرایطی مانند مهارت نیروی کار، ثروت بالا و بازار مالی توسعه یافته فراهم باشد، رابطه مثبت میان آثار سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با رشد اقتصادی تایید می‌شود (آلفرو و همکاران، ۲۰۰۸).

نظرات مختلفی در رابطه با اثر مبهم سرمایه‌گذاری خارجی بر رشد اقتصادی وجود دارد (فرزین و اشرفی، ۱۳۹۱، ص ۳۸). برخی از مدل‌های اقتصادی نشان می‌دهد که رابطه میان

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و رشد اقتصادی به مداخله عوامل دیگر مشروط است. به عنوان مثال، مدلی که توسط هرمس و لنسینگ^۱ (۲۰۰۳) ارائه شد، پیش‌بینی می‌کند که اثر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی مشروط به توسعه بازارهای مالی کشورهای میزبان است.

۶-۳. مفهوم توسعه و رشد اقتصادی

توسعه در لغت به معنی گسترش و بهبود است. در تعاریفی که از توسعه اقتصادی آمده، به طور ضمنی به مفهوم بهبود و گسترش وضع اقتصادی کشورها اشاره شده است. توسعه اقتصادی فقط به رشد اقتصادی محدود نمی‌گردد، بلکه در بُعد گسترده‌تری مسائل مربوط به فقر، نابرابری، شهرنشینی، مهاجرت، بیکاری، توزیع درآمد و شاخص‌های اجتماعی را نیز در بر می‌گیرد (لشکری، ۱۳۸۸، ص ۵۶). با یک دید کلی می‌توان دریافت که کشورهای در حال توسعه با خدمات، محصولات و نیروی کار ارزان خود قادر به برتری در رقابت بازار نیستند و نمی‌توانند پا به پای کشورهای سریع‌التوسعه‌ای مثل چین و هند و... حرکت کنند. با اینکه این رقابت از آن سوی جهان ایجاد می‌شود، قیمت تمام شده‌ی خدمات یا کالاهای تولیدی در این کشورها که به اروپا و آمریکا صادر می‌گردد، از هزینه‌ی تولید آنها در این مناطق توسعه یافته کم‌تر است. بازار حساس به مشتری، به کیفیت، محصولات بهینه‌سازی شده، خدمات طولانی مدت و محصولات ابتکاری نیاز دارد. بنابراین، کشورهای در حال توسعه برای ارتقای محصولات جدید خود، شناخته شدن در عرصه‌ی جهانی و یا حتی برای بقای خود تحت فشار جهانی‌سازی، باید ارکانی نوین برای خود در نظر بگیرند. پروفیسور جerald می‌یر^۲ می‌نویسد: توسعه اقتصادی عبارت است از فرآیندی که به موجب آن، درآمد واقعی سرانه در یک کشور و در دورانی طویل‌المدت افزایش می‌یابد (جیروند، ۱۳۸۶، ص ۱۲۴). مایکل تودارو^۳، توسعه را این‌گونه تعریف می‌کند: توسعه را باید جریانی چندبُعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه‌کن کردن فقر مطلق است (فرجادی، ۱۳۷۰، ص ۷۸).

1. Hermes & lensing
2. Jerald miyer
3. Michael Todaro

نتیجه اینکه، توسعه به مثابه یک فرآیند با رشد اقتصادی همسان نیست. می‌توان کشور خاصی را در نظر آورد که در آن سرانه تولید ناخالص ملی افزایش یابد، ولی در عین حال نابرابری درآمد بیشتر شود، یعنی فقیرها فقیرتر شوند و دیگر هدف‌های توسعه نیز رشد منفی پیدا کند. این وضعیت را می‌توان رشد اقتصادی همراه با توسعه منفی به شمار آورد که در آن به‌رغم افزایش میانگین درآمد، اوضاع اقتصادی توده مردم بدتر می‌شود و رفتارهای شخصی و گروهی به گونه‌ای که در آرمان‌های نوین‌سازی مورد نیاز است، پیشرفتی حاصل نکرده است.

۷. یافته‌ها

۷-۱. اهمیت سرمایه‌گذاری خارجی و لزوم توجه قانونی به آن

با نگاهی به تاریخ توسعه یافتگی برخی از کشورهای جهان می‌توان دریافت سرمایه‌گذاری خارجی چه به صورت مستقیم و چه غیر مستقیم یکی از مؤلفه‌ها و زمینه خروج یک اقتصاد از توسعه نیافتگی را فراهم کند. به عنوان مثال کشورهای نظیر چین و کره جنوبی که اکنون از اقتصادهای موفق جهان به شمار می‌روند، زمانی با جذب سرمایه‌های خارجی و در کنار آن تخصص و تکنولوژی توانستند مقدمه توسعه خود را فراهم کنند. این کشورها با مدیریت بهینه سرمایه‌های جذب شده که شرط مؤثر واقع شدن سرمایه‌گذاری خارجی به شمار می‌رود، توانستند از سرمایه‌های خارجی بیشترین بهره را ببرند. اکنون استفاده از تجارب این کشورها در اقتصاد ایران که یک کشور با ظرفیت سرمایه‌گذاری بالا و مستعد به شمار می‌رود، می‌تواند راهگشای بسیاری از مسائل به شمار برود. اما شرط این بهره‌وری، مدیریت جذب سرمایه‌های خارجی و استفاده بهینه از ظرفیت‌های خالی سرمایه‌گذاری کشور است. به عبارت دیگر، ایران که در ۲۰ سال گذشته به سبب نبود منابع مالی و رکود با نرخ پایین تشکیل سرمایه ثابت رو به رو بود، اکنون با دستیابی به توافق هسته‌ای و تمایل کشورهای جهان برای سرمایه‌گذاری در آن، اگر مدیریت شده رفتار گردد، به زودی می‌تواند با جذب منابع مالی و تکنولوژی و بهبود وضع تولید، رونق را به اقتصاد بازگرداند. اما منظور از این مدیریت، جذب سرمایه‌های خارجی چیست؟ در ایران به سبب مغفول ماندن سرمایه‌گذاری به میزان کفایت در زمان تحریم‌ها، فرصت سرمایه‌گذاری کم نیست، اما از آنجایی که اقتصاد کشور ظرفیت‌های جذب سرمایه‌گذاری معینی دارد، دولت‌مردان باید در نظر بگیرند که اگر قرار است رکود اقتصاد به واسطه جذب سرمایه خارجی و برقراری ارتباط‌های بین‌المللی سازنده به رونق تبدیل شود، نباید حجم سرمایه‌گذاری‌های خارجی فراتر از ظرفیت‌های موجود

باشد. این یک اصل مهم در هر اقتصاد رو به توسعه تلقی می‌شود، به طوری که اگر ما بتوانیم به میزان کافی سرمایه خارجی به کشور وارد و نیاز کشور به منابع مالی و تکنولوژی را تأمین کنیم، توانسته‌ایم ضمن پویایی تولید و اشتغال‌زایی، به پرورش نیروی متخصص کار و افزایش درآمدهای ملی، رشد اقتصادی و سطح رفاه جامعه دست یابیم که این افزایش تولید و رونق در اقتصاد موجب خواهد شد تا نرخ تورم به مرور کاهش یابد. اما اگر میزان جذب سرمایه به کشور و تزریق مالی به اقتصاد، بیش از میزان ظرفیت‌های خالی موجود باشد، آنگاه با رشد تقاضا و افزایش نرخ تورم برخورد خواهیم کرد. به این ترتیب یکی از اصول اثرگذاری مثبت جذب سرمایه‌های خارجی بر اقتصاد که اکنون با دستیابی به توافق کلید خورده، مدیریت جذب سرمایه است. در شرایط فعلی که مهم‌ترین درآمد ارزی کشور یعنی درآمد حاصل از فروش نفت با تنگناهایی نظیر کاهش قیمت نفت در بازار جهانی مواجه است، بهترین گزینه برای افزایش ارزش در داخل، جذب سرمایه‌های خارجی است که باید محتاطانه مدیریت شود. به هر حال سرمایه‌گذاری خارجی می‌تواند اقتصاد ایران را همانند بسیاری از اقتصادهای موفق جهان رونق ببخشد. اما باید در نظر بگیریم که اثرگذاری این سرمایه‌ها یک شبه نیست و بعد از جذب سرمایه حداقل یک الی دو سال زمان می‌برد تا تولید کشور به پویایی کافی دست یابد و اقتصاد را متحول کند. لذا، با عنایت به مراتب فوق می‌بایست توجه ویژه به امنیت اقتصادی سرمایه‌گذاران برای جذب سرمایه خارجی از طریق ایجاد بستر و فراهم ساختن ثبات امنیت پایدار و مشوق‌های قانونی آن داشته باشیم. به همین علت از دیرباز در کشور ایران همچون سایر کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، ضمن توجه به این مهم به منظور قانونی و ضابطه‌مندسازی اینگونه روابط، با تصویب قانونی در ۱۳۳۴/۹/۷ با ایجاد بستر برای امنیت سرمایه و سرمایه‌گذاری خارجی، مشوق‌هایی را در جهت تسهیل امورات آنان فراهم و این موضوع با تغییر حاکمیت به لحاظ منطقی بودن هدف و استمرار موضوع در روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۹ توسط مجلس شورای اسلامی قانون آن با لحاظ ماده ۲۵، بر روزسانی و تصویب و در روز شنبه مورخ ۱۳۸۱/۳/۴ توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام برای اجرا تأیید و در ادامه به استناد ماده ۲۵ آن قانون، آئین‌نامه اجرایی آن به پیشنهاد شماره ۲۹۷۷۸ مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۳ وزارت امور اقتصاد و دارایی در جلسه ۱۳۸۱/۶/۲۴ توسط هیأت وزیران تصویب و در تاریخ ۱۳۸۱/۷/۲۳ طی ابلاغیه شماره ۳۲۵۵۶ت۳۲۰۳۲ه با لحاظ ماده ۳۸ به کلیه دستگاه‌های اجرایی به منظور ایجاد بستر قانونی در جهت تسهیل در امورات، تشویق و امنیت سرمایه و سرمایه‌گذاران خارجی ابلاغ شد.

۷-۲. قانون سرمایه‌گذاری خارجی در ایران

مجموعه قوانین و مقررات ناظر بر سرمایه‌گذاری خارجی در جمهوری اسلامی ایران شامل قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری‌های خارجی و آئین‌نامه اجرائی آن و نیز قوانین ناظر بر راه‌اندازی و اداره فعالیت‌های اقتصادی در کشور می‌باشد. در حالی که به سرمایه‌گذاران بالقوه توصیه می‌شود تا نسبت به قوانینی که مستقیماً به منافع آنان مربوط می‌گردد، آگاهی کامل داشته باشند. آشنایی با قوانین معینی نظیر قوانین مربوط به تشکیل و اداره شرکت‌ها (قانون تجارت) ثبت شرکت، شعب و نمایندگی‌های خارجی، مقررات صادرات و واردات، مالیات، حمایت از مالکیت معنوی و صنعتی، مقررات مربوط به اتباع خارجی (ورود، اقامت و پروانه کار)، بانک‌داری و بیمه، مقررات مناطق آزاد و ویژه اقتصادی که برای انجام امور روزمره شرکت ضروری است، نیز مورد تأیید قرار می‌گیرد (نیکومرام و شمس، ۱۳۹۵، ص ۴۸).

۷-۲-۱. جایگاه قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی

از سال ۱۳۳۴، چارچوب قانونی سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، قانون جلب و حمایت از سرمایه‌های خارجی بوده است. در راستای انجام اصلاحات در ساختار اقتصادی کشور، مجلس ایران طرح قانون جدید سرمایه‌گذاری خارجی را با عنوان قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی پیشنهاد کرد که نهایتاً در سال ۱۳۸۱ با مراحل ذکر شده در مبحث قبل، به تصویب رسید. قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، جانشین قانون جلب و حمایت از سرمایه‌های خارجی، که از سال ۱۳۳۴ حاکم بود، گردید. این جایگزینی موجب توسعه چارچوب قانونی و محیط فعالیت سرمایه‌گذاران خارجی در ایران شده است (وکیلی فرد و احدنژاد، ۱۳۹۵، ص ۶۹).

برخی از پیشرفت‌های حاصل از قانون جدید در حوزه سرمایه‌گذاری‌های خارجی عبارتند از:

- گسترش حوزه فعالیت سرمایه‌گذاران خارجی از جمله امکان‌پذیر شدن سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها،

- به رسمیت شناختن روش‌های جدید سرمایه‌گذاری افزون بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، نظیر تأمین مالی، پروژه‌ای، ترتیبات بیع متقابل و انواع روش‌های ساخت، بهره‌برداری و واگذاری،
- فرایند کوتاه و سریع درخواست پذیرش و تصویب سرمایه‌گذاری خارجی،
- ایجاد تشکیلات واحد با نام مرکز خدمات سرمایه‌گذاری خارجی در سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی، و فنی ایران به منظور حمایت متمرکز و موثر از فعالیت‌های سرمایه‌گذاران خارجی در ایران،

- آزادسازی بیشتر سازوکارهای ارزی برای استفاده هرچه بیشتر توسط سرمایه‌گذاران خارجی،
- معرفی گزینه‌های حقوقی جدید ناظر بر رابطه میان دولت و سرمایه‌گذاران خارجی.

تصویب قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی و نیز تصویب آئین‌نامه اجرایی آن از سوی هیأت دولت، به وضوح بخشی مهم از مجموعه اصلاحات صورت پذیرفته در ساختار اقتصاد کلان، سازوکارهای اساسی آن را به تصویر کشیده است. در این قانون روند تقاضا برای سرمایه‌گذاری خارجی در ایران متعاقب تصویب قانون جدید، حاکی از آن بوده که محیط اقتصادی و رژیم حقوقی و نظارتی جدید، موجد سرمایه‌گذاری خارجی بالقوه عظیمی شده که با تمرکز تلاش‌ها بر انتقال شفاف آخرین تحولات در پویای اقتصادی و چارچوب‌های سرمایه‌گذاری خارجی کشور، با سرعت بیشتری از قوه به فعل خواهد رسید.

۷-۲-۲. مهم‌ترین نکات قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی

(۱) ویژگی‌های عمومی: دولت جمهوری اسلامی ایران از سرمایه‌گذاری خارجی اشخاص خارجی، چه اشخاص حقیقی و چه حقوقی، در کلیه عرصه‌های فعالیت اقتصادی برابر ماده (۱) قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی، اصطلاح سرمایه‌گذار خارجی به صورت اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی و نیز اتباع و شرکت‌های ایرانی، چه مقیم داخل و چه خارج تعریف گردیده، استقبال می‌نماید.

(۲) ریسک‌های تحت پوشش: به‌طور کلی قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی با ایجاد امنیتی تمام و کمال در برابر ریسک‌هایی که معمولاً به عنوان ریسک‌های غیر تجاری از آنها یاد می‌شود، بستر فعالیت را برای سرمایه‌گذار خارجی فراهم نموده است. این ریسک‌ها معمولاً توسط موسسات اعتبارات صادراتی و بیمه سرمایه‌گذاری، بیمه می‌شوند. ریسک‌های مربوط به نقل و انتقالات سرمایه و سلب مالکیت، اصلی‌ترین ریسک‌هایی هستند که به سرمایه‌گذاری در یک کشور پذیرنده سرمایه منتسب می‌شوند. در مسائل مربوط به نقل و انتقال، سود و همچنین بازگشت سرمایه، قانون تشویق و حمایت خارجی، کلیه حقوق سرمایه‌گذاران را از طریق تسهیل انتقال و فراهم ساختن ارزش مورد نیاز برای انتقال، محترم می‌شمارد. در حقیقت، قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، حق نقل و انتقال را به عنوان اساسی‌ترین حق سرمایه‌گذاران به رسمیت شناخته و هیچ محدودیتی در خصوص حجم سود انتقالی و همچنین حجم سرمایه یا منافع سرمایه‌ای برگشتی ایجاد نکرده است (بخشایش و مصباح، ۱۳۸۶، ص ۵۳).

۳) تسهیلات فراهم شده: قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌های خارجی، تسهیلات فراوانی را هم‌سو و معطوف به تأمین منافع سرمایه‌گذاران خارجی ایجاد و فراهم نموده است. تأسیس مرکز خدمات سرمایه‌گذاری خارجی در محل سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران که امکان دسترسی مستقیم به سازمان‌ها و موسسات دولتی از طریق نمایندگان مقیم آن سازمان‌ها و جمع‌آوری روزآمدترین اطلاعات دست اول از موسسات ذی‌ربط را بدون نیاز مراجعه به آن موسسات برای تازه‌واردین، اعم از ایرانی و خارجی و... از جمله تسهیلات مهمی است که در قانون موصوف دیده شده است.

۴) افق دید وسیع: قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، امکان سرمایه‌گذاری در کلیه حوزه‌های فعالیت اقتصادی در ایران را فراهم می‌سازد. در حقیقت هیچ عرصه‌ای به جز حوزه‌های مربوط به تسلیحات، مهمات و امنیت ملی بر روی سرمایه‌گذاری خارجی مسدود نمی‌باشد. بر طبق ماده (۳) قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی، سرمایه‌گذاری خارجی به دو طریق سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و سرمایه‌گذاری غیر مستقیم خارجی قابل انجام هستند.

۵) موافقت‌نامه‌های متقابل لازم الاجرا بین دولت‌ها: در پی اجرایی شدن قانون جدید جذب کار و سرمایه سرمایه‌گذاران خارجی و ایجاد سازمانی به نام سازمان حمایت از کار و سرمایه و جذب سرمایه‌گذاران خارجی در وزارت امور اقتصاد و دارایی ایران، این سازمان ضمن تحکیم روابط تجاری و اقتصادی خود با انعقاد موافقت‌نامه‌های متقابل فی مابین ایران با سایر دولت‌ها، در راستای تشویق و جذب کار و سرمایه سرمایه‌گذاران خارجی، اقداماتی را داشته که برحسب اطلاع واصله از مرجع پرتال سایت آن سازمان، برخی از آن موافقت‌نامه‌ها موجود است.

۷-۳. انگیزه سرمایه‌گذاری خارجی

بی‌تردید در عین حال که انگیزه اصلی هر سرمایه‌گذار خارجی تحصیل حداکثر سود است، اما هدف‌های دیگری به همراه دارد که از آن جمله می‌توان موارد زیر را نام برد (اسدی، ۱۳۸۸، ص ۳۷):

- ۱) حصول اطمینان از قوام تأمین مواد اولیه
- ۲) بهره‌گیری از نیروی کار و احتمالاً مواد معدنی و سایر مواد اولیه ارزان قیمت
- ۳) اقدام به فعالیتی نظیر بانک‌داری و بیمه به منظور حصول سود و حمایت از شرکت‌های

خودی یا کشور موطن

۴) کمبود فرصت‌های سرمایه‌گذاری و وجود رقابت شدید در موطن اصلی و یا بالا بودن نرخ مالیات‌ها.

۷-۴. ویژگی‌های خاص سرمایه‌گذاری خارجی

اگر سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت با امکان نسبی لازم صورت گرفته باشد، می‌تواند به تولید و صادرات کالا بیانجامد، اما لازم است به فاصله مربوط به مدیریت، تکنولوژی، مهارت و تصدی امور بازرگانی خارجی نیز توجه کرد. سرمایه‌گذاری خارجی با خود تکنولوژی تولید، ماشین‌آلات و تجهیزات مدرن را به ارمغان می‌آورد که این امر در صورت هوشیاری کشور میزبان، به انتقال تکنولوژی و مهارت و دانش می‌انجامد. به خصوص که تحولات تکنولوژیک در جهان امروز با چنان سرعتی پیش می‌رود که بدون همکاری و بهره‌گیری از دانش کشورهای صنعتی، انتقال آن به درون غیرممکن است (حسینی و علاء‌الدین، ۱۳۹۲).

۷-۵. منافع حاصل از سرمایه‌گذاری خارجی

در یک نگاه کلی، اثرات سرمایه‌گذاری خارجی از جهاتی قابل بررسی است که در زیر به چندی از آنها اشاره می‌شود:

۱) ساختار و عملکرد صنعتی

برخی مطالعات نشان داده‌اند که سرمایه‌گذاری‌های خارجی، مخصوصاً از طریق شرکت‌های فراملی موجب می‌شوند تا تولیدکنندگان کارآمد جانشین تولیدکنندگان ناکارآمد شوند. شواهد تجربی حاکی از این است که در کشورهایی که در راه تجارت و سرمایه‌گذاری در آنها، موانع خاصی وجود نداشته و محیط اقتصادی برای فعالیت‌های بخش خصوصی (اعم از داخلی و خارجی) مساعد بوده است، شرکت‌های فراملی آثار مثبتی بر تخصیص منابع داشته‌اند. از طرف دیگر، سرمایه‌گذاری خارجی می‌تواند باعث ایجاد سرمایه و هدایت آن به سمت واحدهای فعال و مولد شده و سبب افزایش تولید و کنترل تورم شود (ترابی و جابری، ۱۳۹۳، ص ۶۶).

۲) رشد اشتغال و سرمایه‌انسانی

سرمایه‌گذاری‌های خارجی دارای اثرات متعددی بر اشتغال و توسعه نیروی انسانی است و این موضوع لزوم بررسی دقیق‌تر طرح‌های پیشنهادی این شرکت‌ها توسط دولت و نیز وضع مقررات برای استخدام کارکنان توسط شرکت‌های فراملی و برنامه‌های آموزش کارگران را مطرح می‌سازد.

۳) افزایش نقدینگی بازارهای سرمایه محلی

سرمایه‌گذاری خارجی، نقدینگی بازارهای سرمایه محلی را افزایش می‌دهد و همچنین می‌تواند به بهبود کارایی بازار کمک کند. سرمایه‌گذاری خارجی به دو صورت مستقیم و غیر مستقیم به افزایش نقدینگی بازار کمک می‌کند. با حضور سرمایه‌گذاران خارجی، پول اضافی وارد بازار سرمایه می‌شود و در نتیجه حجم معاملات و قدرت نقدشوندگی بازار افزایش می‌یابد. از سوی دیگر، با حضور فعال و مستمر سرمایه‌گذاران خارجی، جذابیت بازار سرمایه بیشتر می‌شود و در نتیجه انگیزه و تمایل سرمایه‌گذاران داخلی برای سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه افزایش می‌یابد و بدین گونه، این پدیده به صورت غیر مستقیم نیز به افزایش نقدینگی بازار منجر می‌شود (ترابی و جابری، ۱۳۹۳، ص ۶۸).

۴) پیوند اقتصاد ملی با اقتصاد بین‌المللی

یکی از اثرات مهم شرکت‌های فراملی بر کشورهای میزبان، ایجاد پیوند و ارتباط بین این کشورها و اقتصاد بین‌المللی است. این روابط در اکثر موارد و در مجموع نتایج مثبتی در بر دارند و از طریق سرمایه‌گذاری خارجی، تجارت و انتقال تکنولوژی برقرار می‌شوند. عملیات شرکت‌های فراملی همچنین می‌تواند در افزایش کارایی و کاهش هزینه تولید موثر باشد و از این طریق موقعیت رقابتی یک کشور را در بازارهای بین‌المللی ارتقاء بخشد، و در نهایت به نفع مصرف‌کنندگان باشد.

۵) دستیابی به بازارهای صادراتی

با وجود مشکلات حال و آینده بازارهای صادراتی، نیاز کشورهای در حال رشد به توسعه صادراتشان همچنان پابرجاست. یکی از وسایل رسیدن به این هدف، استفاده از سرمایه‌گذارانی خارجی است. شرکت‌های فراملی می‌توانند تکنولوژی لازم جهت تولید محصولات با کیفیت صادراتی و تضمین عواملی چون تحویل به موقع و کیفیت مطلوب و قابل اعتماد که لازمه بازاریابی صادراتی هستند و بالاخره اطلاعات مربوط به بازارهای صادراتی و دسترسی به آنها را با خود به کشور میزبان بیاورند (اسدی، ۱۳۸۸، ص ۴۰).

۶) توسعه و سرمایه‌گذاری خارجی

توسعه رویایی است که برای برخی از کشورها به واقعیت پیوسته، اما برای بخش‌های وسیعی از دنیا توسعه هنوز آرزویی دست نیافتنی است. حتی می‌توان گفت در بخش‌های وسیعی از دنیا در شاخص‌های زندگی، تنزل هم پدید آمده است. بخش‌هایی از آفریقا، آسیا و آمریکای جنوبی به

تایید شماری از سازمان‌های بین‌المللی و اقتصاددانان شناخته شده دنیا شاهدهی برای این معنا هستند. اقتصاددانی مانند جوزف استیگلیتز،^۱ ادعا می‌کند دو سوم از انبای بشر، یعنی بیشتر از ۴ میلیارد انسان با سرانه کم‌تر از روزی ۲ دلار، در فلاکت زندگی می‌کنند. علاوه بر این، از حدود ۳ میلیارد جمعیت دارای توانایی کار، ۱ میلیارد بیکار و یا در چنگال بیکاری پنهان گرفتار هستند.

بسیاری از کارشناسان اقتصادی بر این باورند که سرمایه‌گذاری خارجی در هر شرایطی سبب توسعه اقتصادی است. در اینجا به‌طور بنیادی این دیدگاه خوشبینانه مورد سوال قرار گرفته است. به هر حال از آنجایی که اغلب نظریه‌های اقتصادی مورد نظر به‌طور اختصاصی برای تبیین شرایط کشورهای توسعه یافته و حتی اقتصادهای فوق‌صنعتی ارائه شده‌اند، تقریباً خلاء مطلقاً در نظریه‌پردازی برای تبیین اثرات سرمایه‌گذاری خارجی بر کشورهای در حال توسعه و شرایط خاص آنها وجود دارد. این، نقطه شروع تحلیل در مطالعه حاضر است. بنابراین، هدف اصلی توجه به وجود چنین نارسایی و توسعه یک نظریه برای تحلیل اثرات سرمایه‌گذاری خارجی، خصوصاً در شرایط کشورهای دارای اقتصاد در حال توسعه است. در ابتدا و در گام اول، لازم است به بررسی و مرور نظریه‌های توسعه اقتصادی‌ای بپردازیم که معمولاً در فرآیند توسعه اقتصادی توسط کشورهای پیشکسوت اتخاذ گردیده‌اند و یا در کشورهایی بکار گرفته شده‌اند که تقریباً از یک فرآیند مداوم و رو به پیشرفت برخوردار هستند. در مرحله بعد و در گام دوم، این نظریه‌ها باید با شرایط بسیار متغیر سیاسی، اقتصادی و اجتماعی کنونی کشورهای در حال توسعه، وفق داده شوند. باید توجه کرد که تفاوت بنیادینی بین کشورهای بسیار توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه اقتصادی وجود دارد. برای مثال تقسیم کار فوق تخصصی و بسیار پیشرفته در جهان کنونی فاصله عمیقی را بین کشورهای اقتصادی توسعه یافته و در حال توسعه ایجاد کرده است. هر دوی این نکات به روشنی بیان‌کننده این معنا هستند که به منظور تدوین سیاست‌های موثر و کارا برای کشورهای در حال توسعه، نظریه‌ها باید طبق شرایط ویژه کشورهای در حال توسعه اقتصادی تدوین و توسعه یابند. برای ارائه چنین نظریه‌هایی نیازمند بررسی شرایط و زمینه‌های تاریخی حدوث نظریه‌ها است.

۶-۷. موانع سرمایه‌گذاری

به‌طور کلی باید به این نکته توجه شود که سرمایه‌گذاری خارجی برای ورود به یک عرصه اقتصادی با چه موانعی روبه‌رو است. قاعدتاً با شناخت صحیح موانع سرمایه‌گذاری می‌توان در مورد اینکه چگونه می‌شود این موانع را از میان برداشت نیز تمرکز نمود.

۱) ترجیح اقتصاد دولتی بر اقتصاد آزاد

باور و ذهنیت منفی نسبت به سرمایه‌گذاری و سرمایه‌گذاری همواره القاء‌کننده یک تصور و احساس غلط و با کم‌ترین تعقل نسبت به خطرات آن است. این ذهنیت بویژه در کشورهای جهان سوم، به نوعی تحت تاثیر تفکر و اندیشه افرادی بوده که به‌طور کلی اقتصاد دولتی را به اقتصاد آزاد ترجیح می‌دهند. (عباسلو و همتی، ۱۳۹۳، ص ۵۳).

۲) قوانین و مقررات دست و پاگیر

دومین مانع، تصویب قوانین و مقرراتی است که تا آنجا که ممکن است مسیر سرمایه‌گذاری و میل و انگیزه نسبت به آن را دشوار و تضعیف می‌کند. در کشورهای در حال توسعه غالباً تصمیم‌گیرندگان سیاسی و اقتصادی تحت تاثیر جوی قرار می‌گیرند که نسبت به سرمایه‌گذار نگاه نامساعد و ناسازگار دارند. به‌طور کلی، قوانینی که در این دسته از کشورها وضع می‌شود، غالباً دارای چند ویژگی به شرح زیر است:

- کندکننده حرکت‌های اقتصادی
- تقویت‌کننده نظام اقتصاد دولتی
- کاهنده انگیزه‌ها و تمایلات سرمایه‌گذاری مولد
- طرفدار بازرگانی وارداتی
- غیر شفاف شدن کارکردها.

قوانین در این کشورها همچنین برای سرمایه‌گذاران نگران‌کننده و تهدیدکننده بوده، ضمن آنکه محدودیت‌آور نیز است. به عبارت دیگر، با وجود اینکه در سیاست‌ها و استراتژی‌ها نسبت به سرمایه‌گذاری، عبارت‌های موافق و تشویق‌کننده‌ای دیده می‌شود، قوانین و مفاد آنها به ترتیبی است که هرگونه تجاوز و تسلط بر سرمایه‌گذاران عمده را مجاز می‌شمارد و به اهرم‌های سیاسی اجازه می‌دهد که در هر زمان که مصلحت‌های خود اندیشیده‌شان و منابع اقلیت‌ها اقتضاء کند، نسبت به سرمایه‌گذاران، تصمیم‌های خاصی اتخاذ کنند (عباسلو و همتی، ۱۳۹۳، ص ۵۴).

۳) بوروکراسی

مانع سوم مربوط به بوروکراسی بسیار پیچیده و پرافت و خیز در نظام دولتی کشورهای کم‌تر توسعه یافته است. در این کشورها زمان به انجام رسیدن طرح‌ها بسیار طولانی است، در این کشورها، آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها غالباً از حدود قانون خارج شده و محدودیت‌های بیشتری را برقرار می‌کنند. بوروکراسی همچنین از طریق تغییر مقررات و مبهم بودن مفاد آنها تشدید می‌شود. تغییر بی‌وقفه و مداوم در ضوابط و مقررات و دستورالعمل‌ها یکی از عوامل عمده نبود «امنیت اقتصادی» است که با رفتارها و تصمیم‌های مغایر و ناهماهنگ و قانون‌گریزی و رعایت نکردن قوانین و مقررات توأم می‌شود و یک نوع بی‌اطمینانی و بی‌اعتمادی را در سرمایه‌گذاران برمی‌انگیزد (عباسلو و همتی، ۳۹۳۱، ص ۵۴).

۴) دیدگاه غیر اقتصادی مدیریت

یکی دیگر از موانع سرمایه‌گذاری، فقدان یا ضعف دیدگاه مدیریت اقتصادی است. این مدیریت با کمبود علم، تجربه و کارآمدی رو به رو است و صرفاً سعی می‌کند که فقط خود و منصب خویش را حداقل یک روز بیشتر حفظ کرده و در تمیز بین بد و بدتر، خوب و خوب‌تر، تمیز بین زمان حال و آینده و تفاوت بین دولتی و غیردولتی، با دشواری روبه‌رو است و از مجموع امکانات نمی‌تواند سود جوید.

۵) فقدان استراتژی‌های جذب سرمایه‌گذاری خارجی

یکی از مهم‌ترین موانع در خصوص جذب سرمایه‌گذاری خارجی، فقدان استراتژی‌های ملی در ابعاد مختلف آن می‌باشد. موضوع جذب سرمایه‌های خارجی می‌بایست به صورت عملی در دستور کار دولت‌ها قرار گیرد. صرف ادعاهای تکراری در خصوص علاقه‌مندی کشورها به این موضوع نمی‌توان انتظار داشت تا اعتماد سرمایه‌گذاران تأمین و فضای عملیاتی مورد نیاز ایجاد گردد. حرکت و عزم جدی دولت‌ها و در کنار آن مجالس قانون‌گذاری که می‌باید دارای نمود عملی چه در قالب برنامه‌های کلان توسعه و یا در محیط برنامه‌های کوتاه مدت ملی باشد، در سطح بین‌المللی ضامن رویکرد مثبت سرمایه‌گذاران خارجی خواهد بود (حسینی و علاءالدین، ۱۳۹۲).

۶) عدم تأمین محیط‌های جذاب و امن سرمایه‌گذاری

بسیاری از کشورهای در حال توسعه موضوع عدم توفیق در جذب سرمایه‌های خارجی را به خوبی می‌شناسند. اما این سوال نیز مطرح است که آیا آنها موفق شده‌اند تا محیط‌های امن و

جذابیتی برای حضور سرمایه‌گذاران خارجی در کشور خود ایجاد نمایند؟

شاید در ظاهر مفاد بند ۶ با بند ۵ همسان به نظر آید، اما در واقع منظور از محیط‌های مورد نظر، تمام فضای مستعد سرمایه‌گذاری در یک کشور را شامل نمی‌شود. اصولاً کشورهایی که در فضای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی خاصی قرار دارند و در ضمن خود را مقید به رعایت تشریفات زائد گمرکی، ارزی، اداری و سایر ضوابط و مقررات دست و پاگیر می‌دانند، با ایجاد مناطق آزاد حداقل به عنوان ابزاری آزمایشی توانسته‌اند توجه مناسبی برای موانع ضد توسعه‌ای خود بیابند (حسینی و علاءالدین، ۱۳۹۲).

اکنون در بسیاری از کشورها تردیدی وجود ندارد که منطقه آزاد دریچه‌ای است که می‌تواند توسعه اقتصادی آنان را شتاب بخشد و به عنوان ابزاری قدرتمند، برتری‌های بالقوه آنان را به توانایی بالفعل تبدیل و نقش پلی مستحکم بین اقتصاد ملی آنها و اقتصاد بین‌المللی ایفاء نماید. امتیازات خاصی که کشورهای مؤسس در مناطق آزاد ارائه می‌نمایند، بهترین فرصت را برای حضور پررنگ سرمایه‌گذاران خارجی فراهم می‌آورد.

بنابراین، منظور از محیط‌های امن و جذاب برای سرمایه‌گذاری در یک کشور، به صورت خاص می‌تواند در قالب مناطق آزاد و در اشکال بسیار متفاوت آن ظهور یابد. مطالعه اقتصادهای رو به رشد در سه ده اخیر بویژه در حوزه کشورهای آسیایی، نشان از توجه ویژه به مناطق آزاد دارد. اگرچه مبنای پژوهش حاضر یعنی امنیت سرمایه‌گذاری در گستره کشور قابل تعمیم و بررسی است، اما مناطق آزاد به عنوان محدوده‌های جغرافیایی مشخص و پایلوت اجرای سیاست‌های کلان جذب سرمایه‌گذاری، می‌بایست به صورت ویژه مورد کنکاش قرار گیرند (یگانه محلاتی، ۱۳۹۱).

۷) موانع قانونی امکان جذب سرمایه‌گذاران خارجی در بازار سرمایه ایران

بنابر اذعان مسئولان، کشور ایران در بخش قوانین و مقررات حاکم بر جذب سرمایه‌گذار خارجی با یک وضعیت نامناسب مواجه می‌باشد، زیرا براساس تعدد قوانین و مقررات موجود در برخی از موارد، مسئولین اجرایی با عدم اختیار و در بعضی از موارد به دلیل فقدان قانون و یا قوانین انعطاف‌ناپذیر با مشکلاتی مواجه بوده که هر دوی این مسائل موجبات نارضایتی سرمایه‌گذار را فراهم ساخته و متأسفانه زمینه مساعدی را برای بروز فساد مالی و اداری ایجاد می‌نمایند. این در حالی است که قانونگذار به منظور ایجاد بسترهای مناسب سرمایه‌گذاری خارجی، به علت نبود یک رویه سازمان یافته و یا سیاست انقباضی، بدون توجه به منافع سرمایه‌گذار، با وضع الزامات و

قوانین متعدد در قالب آئین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های درون سازمانی گوناگون گاهی موجب سردرگمی سرمایه‌گذار خارجی را فراهم آورده که این موضوع بعضاً باعث انصراف وی از ادامه فعالیت‌های اقتصادی در ایران شده که به ترتیب به بررسی و سیر تحول آنها می‌پردازیم (ساعی و دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۷، ص ۸۸).

- اصل ۴۴ قانون اساسی

یکی از موانع حقوقی جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، محدودیت‌ها و ابهامات ناشی از اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است. بر اساس این اصل اقتصاد کشور به سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی تقسیم می‌شود.

- اصل ۸۱ قانون اساسی

بر طبق این اصل «دادن امتیاز تشکیل شرکت‌ها و موسسات در امور تجاری، صنعتی، کشاورزی و معادن و خدمات به خارجیان، مطلقاً ممنوع است». در حقیقت آنچه از این اصل از طرف سرمایه‌گذاران خارجی استنباط می‌شود، با تفسیرهایی که از سوی مسئولین در رابطه با آن صورت می‌گیرد، متفاوت است. بر اساس یک برداشت منطقی به دور از تفسیرهای حقوقی، این اصل موجبات بی‌اعتمادی و تردیدهایی را برای خارجیان در زمینه ثبت شرکت‌های خارجی در ایران به وجود می‌آورد.

- اصل ۱۳۹ قانون اساسی

بر اساس اصل ۱۳۹ قانون اساسی، صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری در هر مورد موقوف به تصویب هیأت وزیران است که باید به اطلاع مجلس نیز برسد.

- نظام اداری پیچیده جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران

در شرایط کنونی در کشور ما علی‌الظاهر یک مرکز و دستگاه برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی وجود دارد. اما این مرکز در بسیاری از موارد قدرت لازم و امکان تصمیم‌گیری در زمینه متغیرهای مورد نظر سرمایه‌گذاران خارجی نظیر مالیات، موانع تجاری، تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای و... را ندارد. یکی از مشکلات پیش روی سرمایه‌گذاران خارجی در ایران، عدم هماهنگی نهادهای اداری مرتبط با سرمایه‌گذاران خارجی می‌باشد. از آنجایی که هر یک از وزارتخانه‌ها اهداف سازمانی خود را در ایران تعقیب می‌نمایند و هر یک از آنها نسبت به اهداف خود مسئولیت دارند. بر این اساس سرمایه‌گذار خارجی در تعقیب اهداف خود در ایران عملاً با تضاد اهداف وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها روبه‌رو می‌گردد.

۸. چالش‌ها و محدودیت‌های توسعه سرمایه‌گذاری خارجی در ایران

با عنایت به تحریم‌های سیاسی- اقتصادی و شرایط کنونی دیپلماتیک ایران در جوامع بین‌المللی و همچنین بررسی‌های تحلیلی حاصل از وضعیت اجرایی طرح‌های سرمایه‌گذاری خارجی مورد اجرا در سطح کشور به نظر می‌رسد. مهم‌ترین رویکرد سیاست‌مردان، تصمیم‌گیران و مدیران اجرایی باید معطوف به تشویق و تسهیل سرمایه‌گذاری، پیگیری و رفع مشکلات و موانع طرح‌های سرمایه‌گذاری موجود و فعال در کشور، کاهش محدودیت‌های موجود و بهبود محیط کسب کار برای فعالین فعلی بازار گردد تا بازتاب آن در جوامع بین‌المللی زمینه و بسترهای ایجاد سرمایه‌گذاری جدید و به تبع توسعه اقتصادی را در کشور فراهم سازد. لذا، برخی از چالش‌ها، موانع و محدودیت‌های جذب سرمایه‌گذاری خارجی در کشور که نتیجه مطالعه دقیق روی روابط متقابل و عملکرد دولت با آنان می‌باشد، به اختصار ارائه می‌شود: (بهروزی و کوده‌ئی، ۱۳۹۸، ص ۷۵).

۸-۱. مشکلات نهادی و ساختاری در زمینه سرمایه‌گذاری

- عدم پیش‌بینی فرماندهی واحد سرمایه‌گذاری در کشور
- ضعف نهاد متولی سرمایه‌گذاری و عدم توجه کافی به این موضوع
- ضعف در ساختار
- ضعف در جایگاه اداری دستگاه متولی سرمایه‌گذاری در ایران، در مقایسه با آژانس‌های سرمایه‌گذاری در سایر کشورها
- ضعف در نیروی انسانی دستگاه‌های متولی سرمایه‌گذاری در ایران در مقایسه با سایر کشورها
- ضعف در بودجه و اعتبار
- عدم نفوذ و موثر نبودن تصمیمات اجرایی
- ضعف در هدف‌گذاری کمی، برنامه محوری و عدم شفافیت.

۸-۲. مشکلات فراملی

- ترسیم چهره غیر واقعی از کشور ایران در خارج و عدم برنامه‌ریزی و تصویرسازی مناسب از فضای سرمایه‌گذاری ایران نزد سرمایه‌گذاران خارجی مقیم خارج از کشور
- اعمال تحریم بر علیه ایران و اثرات آن‌ها در نقل و انتقالات ارزی

۸-۳. موانع و مشکلات ملی

- سیاست‌گذاری اقتصادی و مالی و مشکلات ساختاری اقتصاد
- چالش‌های مرتبط با قوانین و مقررات به ویژه برخی از مقررات اثرگذار در سرمایه‌گذاری
- قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذار خارجی و آئین‌نامه اجرایی آن
- قانون کار
- بازرگانی خارجی و مقررات حوزه ثبت شرکت و تجارت
- محدودیت قانونی در زمینه تعیین محاکم در قراردادهای و عدم پیش‌بینی قانون ویژه رسیدگی قضایی به امور سرمایه‌گذاری و همچنین محدودیت قانونی در زمینه تعیین محاکم در قراردادهای
- مقررات مالیاتی
- قانون تجارت
- مقررات مربوط به ثبت شرکت‌های حمل و نقل جاده‌ای، دریایی و هوایی
- قانون ورود و اقامت اتباع بیگانه و محدودیت‌های ایجاد شده در اثر آن.

۹. نتیجه‌گیری

بی‌شک از مهم‌ترین عوامل موثر بر رشد اقتصادی کشورها و بخصوص کشورهای در حال توسعه، فراهم ساختن بستر جذب سرمایه و بویژه سرمایه‌های خارجی، به منظور تأمین مالی طرح‌های سرمایه‌گذاری سازمان‌ها و سیاست‌مداران دولتی است. به همین منظور بسیاری از کشورهای جهان به دلیل اتخاذ سیاست‌های توسعه‌ای بواسطه در دسترس نبودن تخصص و منابع مالی داخلی برای ایجاد یک سرمایه‌گذاری بالقوه به عنوان یک پل ارتباطی و همچنین تأمین اهداف حاشیه‌ای سیاست‌های خود از جمله کاهش نرخ بیکاری، بومی‌سازی علم و تکنولوژی در جهت توسعه یافتگی کشور خود، تمایل شدیدی به جذب کار و سرمایه‌های خارجی داشته و در طرف مقابل نیز به لحاظ رقابتی بودن موضوع فعالیت و منافع محدود در کشور خود به منظور کسب سود و منفعت بیشتر از کار و سرمایه خود، اکثر سرمایه‌گذاران خارجی مقیم در کشورهای توسعه یافته متمایل به سرمایه‌گذاری در کشورهای مستعد در حال توسعه می‌باشند. به همین جهت در زمانی که شرایط سرمایه‌گذاری در کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای در حال گذار از سوی سیاست‌مداران و دولت در خصوص امنیت سرمایه تضمین شود، سرمایه‌گذاران بین‌المللی پس از مطالعه و بررسی ضوابط و قوانین مربوطه میل و رغبت بیشتری برای حضور در این‌گونه بازارها

خواهند داشت. همان‌گونه که اشاره شد، این امر به کشور های میزبان نیز فرصت بهره‌گیری از مزیت‌های نسبی، رشد اقتصادی، اشتغال‌زایی و دستیابی به دانش و فناوری روز برای تولید کالاهای رقابتی در عرصه بین‌المللی را می‌دهد. بنابراین، کشور ایران به عنوان یک کشور در حال توسعه، ضمن ایجاد برقراری روابط مصالحت‌آمیز سیاسی و دیپلماتیک با سایر دول خارجی، می‌بایست اصول، مبانی و برنامه‌های اقتصادی و همچنین شرایط، بسترها، پتانسیل‌ها، قوانین و مقررات و ساختارهای خود را طوری تنظیم و بروزرسانی کند تا با ترغیب سرمایه‌گذاران، زمینه ورود سرمایه‌های خارجی اعم از سرمایه‌های نقدی و غیر نقدی از جمله ماشین‌آلات و تجهیزات و دانش فنی پیشرفته را فراهم نماید.

از این‌رو، پژوهش حاضر بر این فرضیه استوار است که سرمایه‌گذاری خارجی، زمانی می‌تواند دستاوردی همچون توسعه اقتصادی و روابط بین‌المللی مقتدری را برای کشورمان به ارمغان آورد که بسترها و ساختارهای رسیدن به تحقق هدف در این مرز و بوم از سوی سیاست‌مداران و دولت‌مردان کشور در گذشته مهیاء شده باشد.

لذا، بر همین اساس با توجه به دستاورد علمی این پژوهش راهکارها و پیشنهادات اجرایی در هفت موضوع ارائه می‌گردد:

۱) در موضوع اول که به سیاست‌گذاری خارجی و لزوم توجه قانونی به آن پرداخته شد، گویای آن می‌باشد که سرمایه‌گذاری خارجی چه به صورت مستقیم و چه غیر مستقیم می‌تواند مقدمات و زمینه خروج یک اقتصاد نوپا را از توسعه نیافتگی فراهم کند. به هر حال سرمایه‌گذاری خارجی می‌تواند اقتصاد ایران را همانند بسیاری از اقتصادهای موفق جهان رونق ببخشد. اما باید در نظر بگیریم که اثرگذاری این سرمایه‌ها یک شبه میسر نبوده و بعد از جذب سرمایه حداقل یک الی دو سال زمان می‌برد تا تولید کشور به پویایی کافی دست یابد و اقتصاد را متحول کند.

۲) در موضوع جایگاه قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، مجموعه قوانین و مقررات ناظر بر سرمایه‌گذاری خارجی در جمهوری اسلامی ایران شامل قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری‌های خارجی و آئین‌نامه اجرائی آن و نیز قوانین ناظر بر راه‌اندازی و اداره فعالیت‌های اقتصادی در کشور می‌باشد. در این قانون روند تقاضا برای سرمایه‌گذاری خارجی در ایران متعاقب تصویب قانون جدید، حکایت از آن دارد که محیط اقتصادی و رژیم حقوقی و نظارتی جدید، موجب سرمایه‌گذاری خارجی بالقوه عظیمی شده که با تمرکز تلاش‌ها بر انتقال

شفاف آخرین تحولات در پویای اقتصادی و چارچوب‌های سرمایه‌گذاری خارجی کشور، با سرعت بیشتری از قوه به فعل خواهد رسید.

۳) انگیزه سرمایه‌گذاری خارجی مشتمل بر توسعه و کسب سود می‌باشد، اما هدف‌های دیگری به همراه دارد، شامل: حصول اطمینان از قوام تأمین مواد اولیه، بهره‌گیری از نیروی کار، مواد معدنی، اقدام به فعالیتی نظیر بانک‌داری و بیمه به منظور حصول سود و حمایت از شرکت‌ها.

۴) یکی از مهم‌ترین محدودیت‌ها و موانع اعمال شده فراملی بر علیه ایران، تحریم‌های مختلف اعمال شده بر علیه کشورمان می‌باشد. تحریم‌ها و تشدید هدف‌مند آن در سال‌ها و ماه‌های اخیر بیشتر در زمینه‌های اقتصادی، مالی و بانکی تمرکز پیدا کرده است که مستقیماً بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی تاثیر گذاشته است. در صورت عدم توجه سرمایه‌گذاران خارجی به تحریم‌ها و تصمیم برای سرمایه‌گذاری در ایران نیز، تحریم‌های مذکور در عمل موجب ایجاد چالش و محدودیت در ورود سرمایه‌های نقدی و غیر نقدی به کشور، به‌کارگیری سرمایه وارد و متعاقباً خروج سود و اصل سرمایه و اصل و فرع تسهیلات از کشور گردیده و به رغم تمایل سرمایه‌گذاران خارجی، روند سرمایه‌گذاری آنها را با چالش جدی مواجه می‌کند. بنابراین، تحریم‌های اعمال شده بر علیه کشورمان به ویژه تحریم‌های بانکی و ارزی به عنوان یک مانع جدی و پیش روی جذب سرمایه‌گذاران خارجی در کشور عمل می‌کند که در این خصوص دولت مردان و مدیران ارشد می‌بایست با ارائه تدابیر لازم نسبت به رفع این مشکل و تهدید امنیتی اقدام لازم را مبذول دارند.

۵) در موضوع ویژگی خاص سرمایه‌گذاری خارجی، اگر سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت با امکان نسبی لازم صورت گرفته باشد، می‌تواند به تولید و صادرات کالا بیانجامد، اما لازم است به فاصله مربوط به مدیریت، تکنولوژی، مهارت و تصدی امور بازرگانی خارجی نیز توجه کرد.

۶) در بحث مربوط به منافع حاصل از سرمایه‌گذاری خارجی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ساختار عملکرد صنعتی، رشد اشتغال و سرمایه انسانی، افزایش بازارهای سرمایه محلی، پیوند اقتصاد ملی با اقتصاد بین‌المللی، دستیابی به بازارهای صادراتی، توسعه و سرمایه‌گذاری خارجی و ...

۷) اما بحث اصلی که در این پژوهش به صورت مفصل به آن پرداخته شد، مبحث موانع سرمایه‌گذاری در ایران بوده که به موجب آن در بسیاری از مواقع فرصت‌های بسیاری را بین برده است، از جمله: ترجیح اقتصاد دولتی بر اقتصاد آزاد، قوانین و مقررات دست‌وپاگیر، بروکراسی،

دیدگاه غیر اقتصادی مدیریت، فقدان استراتژی‌های جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی، عدم تأمین محیط‌های جذاب و امن سرمایه‌گذاری، موانع قانونی جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بازار سرمایه ایران. مهم‌ترین پیامد انزوای ایران در دوران دولت‌های نهم و دهم، با تشدید تحریم‌ها و محروم ماندن از سرمایه‌های خارجی حاصل شد. در سال‌هایی که درب‌های کشور به روی سرمایه‌گذاران خارجی بسته شد، کشورهای همسایه توانستند توجه سرمایه‌گذاران را به خود جلب کنند.

— منابع —

۱. اسدی، علی (۱۳۸۸). سرمایه‌گذاری خارجی و نقش آن در اشتغال. کار و جامعه، شماره ۱۱۵.
۲. بخشایش، عباس؛ مصباح، هانیه (۱۳۸۶). بررسی روش‌های تأمین مالی پروژه‌ها در ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی.
۳. برومند، شهرزاد (۱۳۸۷). امنیت اقتصادی در ایران و چند کشور منتخب. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۴. بهروزی، واقف؛ کوده‌نی، ابوالفضل (۱۳۹۸). سرمایه‌گذاری خارجی: چالش‌های پیش‌رو و راهکارهای توسعه آن. تهران: نشر سرخ.
۵. ترابی، رضوان؛ جابری، محسن (۱۳۹۳). اثرات مالکیت‌مدیران و جریان نقد بر حساسیت سرمایه‌گذاری در صنایع منتخب بورس اوراق بهادار تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. نراق: دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق.
۶. جیروند، عبدالله (۱۳۸۶). سیاست‌های اقتصاد کلان. تهران: موسسه کتاب مهربان.
۷. ساعی، احمد؛ دهقانی فیروزآبادی، کمال (۱۳۸۷). موانع و راهکارهای جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران. پایان‌نامه دکتری. تهران: واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی.
۸. شمس، کورش؛ نیکومرام، هاشم (۱۳۹۵). جهانی شدن و تأثیر آن بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی.
۹. علاء‌الدین، علی؛ حسینی، سید جمال (۱۳۹۲). نقش امنیت سرمایه‌گذاری خارجی در توسعه کشاورزی. تعاون روستا، شماره ۱۶.
۱۰. فرجادی، غلامعلی (۱۳۷۰). درآمدی بر رشد و توسعه‌های اقتصادی. تهران: دانشگاه تهران.
۱۱. فرزین، محمدرضا؛ اشرفی، یکتا (۱۳۹۱). بررسی اثر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی. پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، دوره ۲۰، شماره ۶۱، ص ۲۹.
۱۲. گرجی، ابراهیم؛ هاشمیان، مسعود (۱۳۸۶). تحلیل تطبیقی مولفه‌های امنیت اقتصادی در ایران. مطالعات دفاعی استراتژیک، شماره ۲۹، ص ۵۵-۷۸.
۱۳. لشکری، محمد (۱۳۸۸). توسعه اقتصاد و برنامه‌ریزی. تهران: دانشگاه پیام نور.
۱۴. مصطفوی، سید محمدحسن (۱۳۸۸). سرمایه اجتماعی و امنیت اقتصادی با تأکید بر نقش دولت. مهندسی فرهنگ، شماره ۲۷-۲۸، ص ۷۴-۸۹.
۱۵. همتی، سمیه؛ عباسلو، محمد (۱۳۹۳). نقش صنعت بیمه در ارتقاء جذب سرمایه‌گذاری خارجی و ارائه راهکارهای مناسب. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی.
۱۶. وکیلی‌فرد، حمیدرضا؛ احدنژاد، معصومه (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین محافظه‌کاری حسابداری و سرمایه‌گذاری نهادی و نوسانات سود شرکت‌ها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی.
۱۷. یگانه محلاتی، سیامک (۱۳۹۱). بررسی سرمایه‌گذاری خارجی و امنیت آن در پایداری توسعه. چابهار: اداره کل

بنادر و دریانوردی.

18. Alfaro, L.; Kalemli-Ozcan, S. & Volosavych, V. (2008). Why Doesn't capital Flow from Rich to poor Countries? AN Empirical Investigation. *Review of Economics and statistics*, Vol.90, No.2, P.347-368.
19. Bordoff, J.E. (2007). **Promoting america economic security through education**. In: Annual conference of Georgetown public policy institute. Brookings institute.
20. ENISA (2012). **Economics of Security: Facing the Challenges**. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
21. Hermes, N. & Lensink, R. (2003). Foreign Direct Investment, Financial Development and Economics Growth. *Journal of development Studies*, Vol. 40, P.63-142
22. Mesjasz, C. (2008). **Economic security**. h.g. brauch globalization and environmental challenges: reconceptualizing security in the 21 st century. berlin: springer.

References

1. Aladdin, A. & Hosseini, S.J. (2013). The role of foreign investment security in agricultural development. *Village Cooperative*, No.16. [In Persian]
2. Alfaro, L.; Kalemli-Ozcan, S. & Volosavych, V. (2008). Why Doesn't capital Flow from Rich to poor Countries? AN Empirical Investigation. *Review of Economics and statistics*, Vol.90, No.2, P.347-368.
3. Asadi, A. (2009). Foreign investment and its role in employment. *Work and Society*, No.115. [In Persian]
4. Bakhshaish, A. & Mesbah, H. (2007). **Investigating the methods of financing projects in Iran**. Master Thesis. Tehran: Science and Research Branch, Islamic Azad University. [In Persian]
5. Behroozi, W. & Kodhei, A. (2019). **Foreign Investment: Leading Challenges and Development Strategies**. Tehran: Red Publishing. [In Persian]
6. Bordoff, J.E. (2007). **Promoting america economic security through education**. In: Annual conference of Georgetown public policy institute. Brookings institute.
7. Boroumand, Sh. (2008). **Economic security in Iran and several selected countries**. Tehran: Research Center of the Islamic Consultative Assembly. [In Persian]
8. ENISA (2012). **Economics of Security: Facing the Challenges**. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
9. Farjadi, Gh.A. (1991). **An Introduction to Economic Growth and Development**. Tehran: University of Tehran. [In Persian]
10. Farzin, M.R. & Ashrafi, Y. (2012). Investigating the effect of foreign direct investment on economic growth. *Economic Research and Policy*, Vol.20, No.61, P.29. [In Persian]
11. Georgian, I. & Hashemian, M. (2007). Comparative analysis of economic security components in Iran. *Strategic Defense Studies*, No.29, P.55-78. [In Persian]

12. Hemmati, S. & Abbasloo, M. (2014). **The role of the insurance industry in promoting the attraction of foreign investment and providing appropriate solutions**. Master Thesis. Tehran: Science and Research Branch, Islamic Azad University. [In Persian]
13. Hermes, N. & Lensink, R. (2003). Foreign Direct Investment, Financial Development and Economics Growth. *Journal of development Studies*, Vol.40, P.63-142.
14. Jirvandi, A. (2007). **Macroeconomic policies**. Tehran: Mehraban Book Institute. [In Persian]
15. Lashkari, M. (2009). **Economic development and planning**. Tehran: Payame Noor University. [In Persian]
16. Mesjasz, C. (2008). **Economic security**. h.g. brauch globalization and environmental challenges: reconceptualizing security in the 21 st century. berlin: springer.
17. Mostafavi, S.M.H. (2009). Social capital and economic security with emphasis on the role of government. *Cultural Engineering*, No.27-28, P.74-89. [In Persian]
18. Saei, A. & Dehghani Firoozabadi, K. (2008). **Barriers and Strategies for Attracting Foreign Investment in Iran**. PhD Thesis. Tehran: Science and Research Branch, Islamic Azad University. [In Persian]
19. Shams, C. & Nicomram, H. (2015). **Globalization and its impact on foreign direct investment**. Master Thesis. Tehran: Science and Research Branch, Islamic Azad University. [In Persian]
20. Torabi, R. & Jaberi, M. (2014). **Effects of Managers' Ownership and Cash Flow on Investment Sensitivity in Selected Industries of Tehran Stock Exchange**. Master Thesis. Naragh: Islamic Azad University, Naragh Branch. [In Persian]
21. Vakilifard, H. & Ahdnejad, M. (2016). **Investigating the Relationship between Accounting Conservatism and Institutional Investment and Corporate Profit Fluctuations**. Master Thesis. Tehran: Science and Research Branch, Islamic Azad University. [In Persian]
22. Yeganeh Mahallati, S. (2012). **Investigating foreign investment and its security in development sustainability**. Chabaha: General Administration of Ports and Maritime Affairs. [In Persian]

شیوه ارجاع به این مقاله

DOI: 10.22034/sej.2021.1915661.1276

حسینی، سید عظیم؛ پیشگاه هادیان، حمید (۱۴۰۰). تأثیر سیاست‌های جذب سرمایه گذار خارجی در توسعه اقتصاد و روابط بین الملل ایران. سیهر سیاست، دوره ۸(۲۹)، ص ۳۱-۵۸.